

II.2.4 Divus Joannes Martyr

Hra *Divus Joannes Martyr* (Svatý Jan mučedník) jako jediná z představovaného korpusu textů zpracovává tradiční příběh nepomucenské legendy, aniž by k ní přidávala rozsáhlejší alegorickou rovinu nebo doplňovala další epizody: Jan Nepomucký jako zpovědník královny odmítá vyzradit králi Václavovi zpovědní tajemství a raději podstupuje mučednickou smrt. Hru napsal Joannes Winkler (1705–1772) pro studenty prostřední gramatiky gymnázia v Uherském Hradišti.¹ Byla uvedena 21. března 1729,² tedy pouhé dva dny po kanonizaci Jana Nepomuckého.

Dochování: Jediný dochovaný rukopis hry je uložen v Národním archivu České republiky.³ S určitostí se nejedná o Winklerův autograf, písmo základního textu (*DJM*) je velmi úhledné, nicméně text obsahuje mnoho písarských chyb,⁴ nesprávně připojené verše⁵ a další omyly, které mj. naznačují, že opisovač latinskému textu často nerozuměl a zřejmě ho nedokázal z předlohy správně přečíst. V rukopisu se objevuje ještě jiná ruka (*m2*), která jednak doplňuje názvy většiny postav,⁶ vpisuje úvodní shrnutí k 1. a 15. scéně a pomocí škrtů, prepisů či vyškrabání emenduje většinu chyb. Jde s největší pravděpodobností o opravy a vpisky samotného autora, neboť vykazují nápadnou shodu s rukopisem Winklerových řádových slibů.⁷ Můžeme se tedy domnívat, že svůj koncept hry nechal učitel přepsat například někým ze studentů a sám posléze čistopis opravil. Tištěná synopse se k této hře nechovala. Její text lze ovšem rekonstruovat z úvodů, které na začátku každé scény shrnují její obsah. Stejně jako ve hře *Angelus ad aras* na sebe tato shrnutí textově navazují, a proto po rozdělení do textu hry mohou jejich formulace působit zkratkovitě.⁸

Struktura: Svým rozsahem (549 veršů) je tato hra spíše kratší, ale strukturou se neliší od většiny jezuitských školských dramat (*argumentum*, předehra, 15 scén). V úvodním argumentu předkládá autor námět hry a jako svůj zdroj cituje legendu B. Balbína ve znění uvedeném u bollandistů.⁹ Na Balbínův text autor naráží v mnoha aluzích a cituje ho nejen ve většině prozaických úvodů k jednotlivým scénám, ale i ve vlastním veršovém textu.¹⁰ Hru zahajuje předehra (*prolusio*), dochovaná – jako u většiny her – pouze ve stručném shrnutí. Tvoří ji alegorický obraz, ve kterém Víra pevným štítem odolává všem útokům kruté Tyranie. Vlastní hra se člení do 15 scén

¹ K autorovi podrobněji viz. s. 580–582.

² Srov. Zemek: *Dějiny, Kniha o Redutě*, s. 140.

³ NA ČR, JS, sign. IIIo-446, kart. 175, f. 56r–66v.

⁴ Např. *ig nescit > ignescit, senne > serene, vatat > vacat, qvis > ovis, sic > sed, vultus > vulnus, suo > scio, saepius > sapias*.

⁵ První verš hry začíná zřejmě přesahem z konce prologu *Etiam catastas*, jehož plný text je ovšem v čistopise nahrazen jen celkovým shrnutím. V 10. scéně je první verš (385b) připojen za prozaický úvod scény.

⁶ Rukou základního textu jsou uvedeny pouze dva názvy postav, *Joanna* a *Pietas*, obě ve zkratce (*Joan.*, v. 1; *Pi.*, v. 159).

⁷ ARSI, sign. Germ. 44/II, f. 644r, 645r; zkrácené znění též *Liber votorum tam solemniū, quam simplicium*, NK ČR, sign. XXIII C 110/2, p. 40.

⁸ Srov. úvody ke 2., 5., 9. a 14. scéně.

⁹ Balbinus: *Acta Sanctorum*.

¹⁰ Viz pozn. k v. 216, 239, 241, 249, 252, 298, 303, 470.

(*inductiones*), ve kterých se střídají delší monology hlavních postav (Johany, resp. Zbožnosti, Jana a Václava) s živými dialogy (z protagonistů spolu hovoří vždy pouze dva). Některé monology zabírají celou scénu,¹¹ jejich délka se pohybuje kolem 25 veršů a jsou ve hře poměrně rovnoměrně rozmístěny. Častěji začíná scéna úvodním monologem a následuje dějovější dialogická část,¹² takové scény mívají kolem 50 až 70 veršů. Nejživěji působí 5. scéna, která začíná rychlým, úsměvným dialogem kuchaře a kuchtíků. Vtipná vsuvka snad měla přinést určité odlehčení a zpestření ve vážně laděném příběhu, v němž následuje dramatický výstup krále Václava s Janem. Symetrickou výstavbu zdůrazňuje dějový zlom v prostřední, 8. scéně, která je zároveň nejkratší (14 veršů): zmučeného Jana utěšuje anděl a předpovídá jeho blízcí se mučednickou smrtí i nebeskou slávu. Závěrečný epilog není v textu hry uveden, pravděpodobně však končila obvyklým výstupem sboru, jak napovídá druhá část posledního verše (*Caelitum plaudat Chorus*).

Postavy: Ve hře *Divus Joannes Martyr* vystupuje nezvykle nízký počet postav a většina z nich má v příběhu pouze okrajové role. Autor hru rozepsal pro přibližně deset herců, což navozuje otázku, zda měli ve hře vystupovat jen ti nejlepší studenti, nebo učitel počítal s alternací, aby si alespoň při nácviu zkusilo zahrát více chlapců.¹³

Tři protagonisté mají jasně daný charakter a ten se v průběhu děje nevyvíjí. Jan Nepomucký zde vystupuje jako zbožný kněz a ctitel Boha, který neoblomně chrání pečeť zpovědního tajemství před králem Václavem. Nenechá se zviklat sliby ani výhrůžkami, raději podstupuje mučení a nakonec i smrt. Václav je vykreslen jako typická postava tyрана: je zuřivý, krutý a bezcitný, jeho vláda přináší záhubu celé zemi.¹⁴ Upřednostňuje osobní prospěch a přání před zájmy království, „vrší zločin na zločin“¹⁵ a opovažuje se toho, co zakazují nebesa. Nedokáže ovládnout svou nezkrotnou povahu a snaží se vyzvědět zpověď své manželky i za cenu Janova života. Poměrně neobvyklé je zasazení královny Johany do děje. Mluvící ženské postavy totiž v jezuitských školských hrách běžně nevystupovaly. Zbožná královna kritizuje královu krutost i způsob jeho vlády a vystupuje jako oběť tyranova běsnění, kterému nemůže zabránit. Proto se rozhodne uzavřít před světem a útěchu nachází v rozjímání

¹¹ Např. monology v 1., 6., 9. a 14. scéně.

¹² Viz 2., 3., 4., 10. a 12. scéna.

¹³ Počet žáků v gramatikální třídě J. Winklera v Uherském Hradišti se v této době pohyboval okolo 25, což je méně než polovina oproti počtu rudimentistů ve třídě A. Machka (v Praze na Novém Městě) ve stejném roce (přibližně 65 žáků), v jehož hře *Angelus ad aras* také vystupuje daleko více postav. Údaje jsou odvozeny z výročních zpráv, které uvádějí celkový počet studentů na těchto gymnáziích. Srov. pro Uherské Hradiště: LA 1728, 1729, 1730, ÖNB, sign. Cod. 11 974, f. 171v, 405r, 504r; pro Nové Město pražské: LA 1728, 1729, 1730, ÖNB, sign. Cod. 11 974, f. 172r, 429v, 503v.

¹⁴ Pro postavu tyranického vladaře, zmítaného nezkrotnými vášněmi, se Winkler zřejmě inspiroval v Senekových dramatech. Příznačné je už umístění výrazu *furor* do 1. verše (*Qvis rotat mundum furor?*) a jeho časté opakování, stejně jako výrazů *ira*, *horror*, *pavor*, *dolor* apod. O hněvu v Senekových tragédiích jako vzoru pro jezuitské dramatiky viz Pauerová, E.: Senekovo pojetí hněvu v díle jezuitského dramatika Karla Kolčavy. *Cornova. Revue České společnosti pro výzkum 18. století a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze* 4, 2014, č. 1, s. 31–39.

¹⁵ *Furor ne Regem traxit in rabiem, scelus / Qvod cumulet effrons scelere?* (v. 105–106).

o Bohu, k němuž si za důvěrníka a zpovědníka vybírá právě Jana. Originální je provázání historické postavy královny s alegorickou Zbožností (*Pietas*), což autor ohlašuje už v argumentu.¹⁶ Proměna Johany v *Pietas* nastane uprostřed dialogu s králem Václavem (3. scéna, v. 159). Královna se zhrozí královny žádosti, aby mu prozradila obsah své zpovědi, odmítá cokoliv sdělit a odchází do ústraní. Od svého dalšího výstupu v 6. scéně už se objevuje pouze jako *Pietas*, do děje dále nezasahuje a jen ho komentuje.

Jako vedlejší postavy vystupují dvořané, páže, kuchaři a pomocníci. Detailněji je díky vnitřnímu rozpolcení vykreslen pouze dvořan Phidalbertus, který přichází pozvat Jana na královu hostinu. Cestou přemýšlí nad Václavovými záměry a obává se skutků, které budou následovat.¹⁷ Zabránit jim však kvůli strachu nedokáže, a tak jen bezmocně plní králův rozkaz. Zvláštní postavou, jakýmsi zásahem z nebe, je pak již zmiňovaný anděl v 8. scéně. Jeho výstup přináší Janovi útěchu, povzbuzuje ho k vytrvalosti, která mu získá na nebesích nesmrtelnou slávu. Posílen jeho slovy dokáže Jan ve druhé části hry odolat Václavovu stupňujícimu se nátlaku i mučení a v závěru ochotně přijímá krutou smrt.

Děj: Královna je zděšena stavem království a tyranskou vládou krále Václava, rozhodne se proto uchýlit do svých komnat a obrátit se k Bohu. K tomu jí má dopomoci Jan, kterému se chce vyzpovídat. Žárlivý Václav je stravován vnitřním žárem a touží dozvědět se obsah královniny zpovědi. Nejprve ho zkouší vyzvědět přímo od Johany, když neuspěje, rozkáže uspořádat hostinu, na kterou pozve také Jana. Po hostině posílá celý dvůr pryč a poté se bezvýsledně snaží přimět Jana, aby mu prozradil Johaniny hříchy. V dalších scénách se střídá dialog Václava s Janem a monology Johany, resp. Zbožnosti, která se hrozí králových činů a snaží se ho od chystaného zločinu odvrátit. Mezi tyto výstupy je vsunuta andělská útěcha, která má Jana povzbudit a ulehčit mu utrpení. Následuje monolog, v němž Jan, naplněn prorockým duchem, oplakává budoucí poměry v Čechách. Jeho slova vyznívají jako modlitba za vlast a za odvrácení blížící se bouře. Václavův nátlak se stupňuje, král přistupuje k mučení a nakonec nechá Jana usmrtit. Zbožnost pak volá bohyni pomsty Nemesis k odplatě a staví do protikladu královu krutost, za kterou ho čekají pekelná muka, a Janovu nevinnost, kterou oslaví samo nebe. V duchu dobových dramatických pravidel se vlastní smrt na scéně nepředvádí – pouze Zbožnost na konci svého monologu zmiňuje, že byl Jan spoután a utopen ve Vltavě. Totéž uvádí ještě shrnutí poslední scény, v níž hra vrcholí všeobecným nářkem nad Janovou tragickou smrtí a nešťastným osudem Čech. V závěru se Jan dává světu za vzor, protože ačkoliv si mohl zachovat život, raději zůstal věrný Bohu i své víře a zemřel. Celý děj se odehrává především v prostředí královského dvora (v komnatách královny, v hodovní síni, v kuchyni, ve vězení), žádné scénické poznámky nebo textové odkazy však konkrétní prostor blíže neurčují ani nepopisují. Pouze dvě scény se odehrávají v exteriéru: ve

¹⁶ D. Joannes Nepomucenus subinde ab Joanna (*Pietatem substituimus*) conscientiae electus arbiter.

¹⁷ Václava charakterizuje velmi negativně: *Rex iste; qvid Rex dico? Cechiae latro, / Ferox tyrannus crimen infestum et gravem / Tentat minam, posthabet enim animae suae, / Amens, salutem!* (v. 185–188).

4. scéně jde dvořan Phidalbertus pozvat Jana na hostinu a náhodou ho po cestě potkává, v poslední scéně nařikají pražští měšťané nad Janovou smrtí.

Děj hry věrně kopíruje příslušnou část Balbínovy legendy. Liší se pouze ve dvou drobnostech. U Winklera dochází k prvnímu setkání Václava s Janem na hostině, a když kněz odmítne prozradit královninu zpověď, je uvězněn. V původním příběhu je Jan poprvé zajat za to, že vyčítá králi kruté potrestání kuchaře, který nedopekl maso na hostinu. Zmínku o tom, že Václav nechal kuchaře napíchnout na rožeň, však autor do své hry zakomponoval, a to do závěru původně veselého výstupu kuchařů a kuchtíků. Snad tím chtěl naznačit výrazný přechod k dramatičtější pojatému výstupu. Druhou odlišností je, že Winkler z příběhu vypustil Janovu pouť do Staré Boleslavi, kde s vědomím blížícího se konce prosí Pannu Marii, aby ho posílila v okamžiku mučednické smrti.¹⁸ Tento motiv a vůbec akcentace Janovy hluboké mariánské zbožnosti se z děje hry zcela vytrácí.

Jazyk a styl: Autor užívá jazyk a styl obvyklý pro texty tohoto žánru i období. Vedle klasických hláskových podob se vyskytují i archaické varianty (*lubet*) nebo archaická slova (*aeviternus*), neklasické podoby (*author*, *charus*, *isthic*), změny deklinací u substantiv (*volupta*), neklasické tvary koncovek (*ipsus*), změny slovesných rodů (*plecto*), nově odvozená slova (*ultimate*, *molesto*), složeniny (*sanqvisuga*, *satago*, *malefaustus*) a odvozeniny pomocí předpon (*exaspero*, *percontor*), které často zdůrazňují větší míru vlastnosti nebo činnosti (*perduellis*, *perurgo*, *perosus*). V textu nalezneme slova přejatá z řečtiny (*naulum*, *abyssus*, *artocreas*), výrazy neklasické nebo takové, u nichž došlo k posunu významu (*naevus* – „hřích“, *patrinus* – „kmoť“, *pugil* – „Kristův bojovník“, *scopus* – „cíl“), neobvyklá spojení (*ex asse*) apod.

Obvyklým stylistickým ozvláštněním je používání četných jmen z antické mytologie, velmi často souvisejících s podsvětím (peklem), jako např. Tartar, Styx, Charón, Hekaté, Orcus, Erebos, Avernus, příp. zosobňujících bohyně hněvu, pomsty, odplaty (Fúrie, Megaira, Eumenida, Nemesis) nebo naopak bohyně spravedlnosti (Themis, Astraia).¹⁹ Jejich výskyt je soustředěn zejména na pasáže popisující pekelná muka, která na tyranského krále za jeho skutky čekají, nebo jimiž naopak Václav vyhrožuje Janovi.

Emocionální napětí a zjitřený duševní stav hlavních hrdinů vyjadřují častá zvolání a apostrofy (*O Imperator!*, *Benignitas Dei!*, *O magnus favor!*, *O tetrum chaos!*, *O pudor!*, *O Czechia!*, *O patria dulcis!*, *O casum atrocem!*, *O munde fallax!*). Vysoká míra expresivity, leckdy doprovázená hanlivými výrazy, se projevuje zejména ve Václavových replikách (*Palmare monstrum!*, *O contumacem!*, *O perduelle!*, *O dirum caput!*). Jeho chování naopak příkře odsuzují výkřiky královny, resp. Zbožnosti, a Jana (*O Caesaris praegrande facinus!*, *O nefas!*, *O Regis impietas!*, *O Imperator barbarus!*, *O absit scelus!*). Děj zrychlují i neslovesné věty, např. *Qvo te pedes*, / *Chare Phidalberte?* (v. 193–194), *Rex mensae hospitem* / *Te hodie* (v. 195–196).

¹⁸ Autor tuto epizodu nahrazuje výstupem s andělem.

¹⁹ Ortografickou zvláštností rukopisu je převažující užití minuskulí u těchto proprií.

Ze stylistických figur se v textu nacházejí běžné i nápadité aliterace (*rubenti rore, Imperator impius*), amplifikace (*mille millies*), paronomasie či *figura etymologica* (*animae meae minime tamen, Imperator imperat, indomitam doma, juste Judex*). Didaktickým cílům zřejmě sloužilo systematické užívání synonym (*vereor, metuis, minis terroribusque*) nebo dokonce jejich souvislých řad, které někdy přecházejí v klimax, např. *Ure, perime* (v. 321), *disseca, lania, feri!* (v. 325), *Urge, fatiga, punge* (v. 448). Poetickou stránku doplňují obvyklé básnické prostředky, jako obrazná a opisná pojmenování, metafory, hyperboly, přirovnání, protiklady apod.²⁰

Volba podobných obrátů vytváří paralelu mezi rozhovorem Johany s Václavem na téma královniny zpovědi ve 3. scéně²¹ a dialogu krále a Jana v 5. scéně.²² Obdobně i na jiných místech textu opakuje autor některé výrazy, např. *sapere* (*In tempore sapiat*, v. 99; *Caesar, nisi sapias*, v. 298; *Mysta fors tortus modo / Sapiet*, v. 346–347; *Joannes, vive, num tandem sapias?* v. 413), tvoří podobné obraty, kupř. *Mille millies feram / Neces* (v. 302–303), *Mille millies neces, / Dixi, cruentas sufferam* (v. 332–333), *Gravia posthac sufferes / Tormenta* (v. 356–357), nebo používá stejná slova v různých spojeních (*dignus rogo, niger rogos, rogos inferni*). Některé scény jsou rámovány podobnými formulacemi v prvních a posledních verších (11. scéna: *Exulat, / Ut video, Pietas – Pietas quod exulet, valeat autem scelus*;²³ 12. scéna: *Denique secretum pandere mihi non licet – Secreta pandere non libet, minime licet*²⁴).

Ne všechny obraty jsou však dílem Winklerovy vlastní invence. Inspiraci totiž čerpal ve hře *Theoctistus*, sepsané anglickým jezuitou Josephem Simonem (1593–1671). Drama bylo poprvé provozované roku 1624 v jezuitské koleji v St. Omers, posléze zřejmě v upravené podobě v roce 1654 v římském *Collegium Romanum*.²⁵ Tiskem vyšla hra dokonce několikrát, jednou samostatně (Lutych 1653), čtyřikrát v souboru Simonovy tvorby *Tragoediae quinque*.²⁶ Proto mohl mít některé z vydání Winkler k dispozici.²⁷ Námětově toto historické drama s nepomucenskou hrou po-

²⁰ *Qvaeso regalem sinum / Qvis turbo variat?* v. 149–150; *Ruet Avernalis draco*, v. 275; *Non licet / Pandere! – Joannem vero squallidis libet / Premere catastis*, v. 338–340; *Adeste tygres, aliquid hinc dirae fluat / Feritatis in me!* v. 343–344; *Qvidquid adamantem frangere attentas, nihil / Unquam obtinebis*, v. 469–470; *Vult Imperator. – Prohibet hoc autem Deus*, v. 242.

²¹ *Absit, non decet, sed quoque pudet / Narare naevos; non decet. – Caesar jubet; prohibet id totum pudor*, v. 159–164.

²² *Absit hic procul tuus jocus; non licet pandere; non licet, vetat Deus!; Rex, non licet. – Nobis placet; Deus videt / Et conscientia prohibet. O absit scelus!; dixi, haud licet*, v. 240–274.

²³ V. 428–429, v. 446.

²⁴ V. 447, v. 467.

²⁵ *Theoctistus sive Constans in aula Virtus. Tragoedia. Romae sub ferias Bacchanales anni 1654 a Nobilissima juventute Italica Seminarii Romani saepius cum plausu data*. O hře více viz Zeidler: *Geschichte der Jesuitenkomödie* a elektronicky zpracovaná edice Sutton, D. F. (ed.): *Joseph Simon, Theoctistus (1654)*, díky níž se nám textové shody podařilo nalézt – viz <http://www.philological.bham.ac.uk/theo/> (cit. 10.1.2015). Z této edice také citujeme odkazy pro srovnání, dále jen *Theoctistus*.

²⁶ Simon, J.: *Theoctistus sive Constans in aula Virtus. Tragoedia. Romae sub ferias Bacchanales anni 1654 a Nobilissima juventute Italica Seminarii Romani saepius cum plausu data*. In: *Tragoediae quinque*. Leodii 1656, 1657, Coloniae Agrippinae 1680, 1697.

²⁷ Dodnes se u nás dochovalo nejméně pět exemplářů. Strahovská knihovna chová vydání z roku 1656, které původně pochází z Křižovnické knihovny (vlastnický přípisec *Ordinis Crucig. cum rub. stella Pragae* 1672). Nejrozšířenější je vydání z roku 1680 (NK ČR, sign. 9 J 18; MZK HF, sign. ST1-0137.812; Jihočeská

chopitelně nijak nesouvisí, odehrává se na dvoře byzantského císaře Michaela III. v 9. století a tématem jsou dvorské intriky. Právě dvorské prostředí, zdůrazněné už v druhé části názvu (*Constans in aula Virtus*), však mohlo být důvodem, proč si Winkler text vybral. V obou hrách můžeme nalézt i podobnosti dějové. Theoctistus, ctný a bezúhonný muž (*vir integerrimis moribus summaque constantia*), je opatrovníkem nezletilého císaře Michaela, za něhož má vládnout jeho matka Theodora. Spor o vládu a pletichy dvořanů proti Theoctistovi, který odsuzuje Michaelův nevázaný život a mladé oblíbence, nakonec vyústí ve spiknutí, v němž má být Theoctistus s císařovým souhlasem zabit a matka odklizená do kláštera. Theoctistus se o úkladech předem dozví a má možnost uprchnout, ale odmítá ji a raději podstupuje smrt.

Winkler z textu hry přejal kratší či delší úseky – slovní spojení, věty i celé pasáže.²⁸ Vytvořil tak na úrovni textového i dějového zpracování určitou paralelu mezi byzantským císařským a Václavovým královským dvorem. Zajímavé je, že vycházel především z 1. a 2. aktu Simonovy rozsáhlé hry, čítající 2877 veršů. Na základě srovnání s původním textem jsme také mohli učinit některé emendace písařských chyb (*basilici* > *basilisci*, *praecipiet* > *praeripiet* apod.).

Veršová stavba: Hra je napsána jambickým trimetrem s běžnými licencemi. Méně obvyklé je časté umístění předělů mezi scénami doprostřed verše. Neúplný verš na začátku nové scény je ve své první části doplněn metrickým schématem posledního verše předchozí scény.²⁹ Jeho doplnění do textu může napovídat, že dodržení veršového rozměru věnovali autoři značnou pozornost. V některých verších vzniká vnitřní, obvykle gramatický rým: *Rex, non licet. – Nobis placet* (v. 252); *Ite, ite, pernix turba, sat morae est datum, / Repetite notum carceris limen* (v. 486–467).

Volba námětu pro hru *Divus Joannes Martyr* vyplynula z historických okolností: vznikla v roce 1729, uvedena byla už v březnu (tedy dříve, než bylo obvyklé), jen několik dní po kanonizaci Jana Nepomuckého. Legendu známou z Balbínova zpracování převádí autor do podoby dramatického příběhu bez složitějších alegorií a doplněných epizod. Přímá návaznost na Balbínův text je patrná na rovině příběhu i jazyka (přímé citace, aluze). Děj se redukuje na konflikt mezi tyranem a knězem, akcentován je motiv zpovědního tajemství. Proti sobě stojí zbožnost, a to jak Janova, tak královny Johany (která se dokonce v průběhu děje promění v alegorickou posta-

vědecká knihovna, Zlatá Koruna, sign. PR 995) – jeden z těchto tisků pochází z knihovny pražské novoměstské jezuitské koleje (vlastnický příspěvek *Collegii Soc. Jesu Pragae ad S. Ignatium* 1691). Poslední exemplář je z roku 1697 (VKOL, sign. 25.011).

²⁸ Často se jedná o výkřiky typu *O dirum caput, O mundi lues, O nefas, Pudor, Ferale monstrum*, ale i spojení několika veršů – např. *Theoctistus*, v. 924–926: *In oculos pluat / Gutta basilisci lapsa luminibus. Diem / Eripiat hosti noctis aeternae mora*; srov. *Divus Joannes Martyr*, v. 298–302: *In oculos jam fluit / Gutta basilisci lapsa luminibus. Diem / Praeripiet ergo noctis aeternae mora / Tibi, Joannes, nisi modo secretum mihi / Ex asse pandas*. Dále kupř. *Theoctistus*, v. 1166–1167: *An Medusaeo riget / Horrore vultus? Scire, si liceat, libet*; srov. *Divus Joannes Martyr*, v. 279–280: *Video, Imperatoris Medusaeo riget / Horrore vultus. Caesar, irarum est satis!*, příp. *Theoctistus*, v. 306: *Frater, irarum est satis*. Podobně *Theoctistus*, v. 506: *Crudele coelum! Quo iacet corpus loco?*; srov. *Divus Joannes Martyr*, v. 526: *Immane facinus! – Qvo jacet corpus loco?*

²⁹ Viz začátek 4., 7., 8., 9., 10. a 13. scény. V 10. scéně je toto schéma vepsané jinou rukou pod chybně připojený první verš této scény za její prozaický úvod.

vu Zbožnosti), a bezbožnost a krutost Václavova, v jehož postavě je oproti legendistické předloze zvýrazněna ničivá role vášní podle vzoru senekovských tyranů. Od Balbína hra přejímá i vlastenecký motiv země trpící pod vládou tyranského krále. S tématem vášní souvisí i značná expresivita textu, zejména v popisech králova běsnění. Hlavní poučení pro studenty, plynoucí z legendy i ze hry, je explicitně vysloveno v závěru poslední scény: *Discat hodie mundus in / Joanne sapere, qvi scelere vitam suam / Redimere potuit; at Deo potius mori / Voluit amicus, qvam sacrilegus vivere, / Fidem perosus.*³⁰

³⁰ V. 545–549: *Ať se dnes svět poučí a pozná pravdu na příkladu Janově, který mohl vykoupit svůj život zločinem; chtěl však raději zemřít pro Boha jako přítel, než žít jako bezbožník a zanevřít na víru.*

+
Divus
 Joannes Negomucenus
 Patiendo
 Martyr Gloriosissimus

Amēdia classe Grammatices Friderisij cothurnum induta pro
 Sena exhibitus Annō 1729 Die 21 Martij.
 Argumentum.

Veritatis, fideiq; integerrimus cultor S: Joannes Negomucenus.
 Subinde ab Joannal: pietatem substituitur; conscientia electus arbitror.
 dum sacro sanctum confessionis sigillum, Wenceslas perurgente vi-
 =lare renuit; ab hoc violandum prius fortuna bonis, minis, tandem
 et catastis sollicitus: neq; illis corruptus, nec istis etiam deterritus,
 manibus patibuscq; vinctus ex ponte Brageno in subiectum flumen
 Moldava deiecitur Cont. Polan: 16 Maji T: 3:

Prolusio:

Spectandum proponit hosticos inter sava Tyrannidis insultus in
 exugnabile Fidei scutum.

~~Joannes conditabat Henrici~~ Inductio Imagis totum orbem habuit?

~~Ciam catastas. Joan. Qvis rotat mundum furor?~~

Sava forma rerum? quis praei mundi status?

Ubi sum? benignitas Des! O! magnus favor!

Proh! video: totus orbis in caute vasis

subit figuris! aula formidabilis.

Jacet in profundo tartari, jacet Specu!

Titulní list rukopisu hry J. Winklera *Divus Joannes Martyr*, kde lze rozeznat základní ruku studentského opisovače a vpisky či opravy provedené autorem hry.